

resistència passives. Potser ens hauria agradat que aquestes diverses posicions haguessin quedat més patents, i sobretot que s'haguessin pogut valorar, sospesar. En canvi, és evident que no podríem esperar de trobar testimonis d'hostilitat frontal: per eliminar-la, precisament, hi havia hagut la Guerra Civil i la depuració, i per això hi havia tot el sistema de cauteles repressives. El món dels mestres gironins durant el primer franquisme, així, apareix com un món sordid, esporuguit, però també matisat. En aquesta mateixa línia caldria, segurament, aprofundir en el significat i orientació de les escoles privades laïques (17 escoles, l'any 1947, segons l'estudi), per tal d'aclarir si aixoplugaven, o no, algun tipus de dissidència respecte al Règim.

En tot cas, la investigació deixa també molt clar que el component ideològic més notori del primer franquisme, a nivell escolar, va ser l'integritisme catòlic. Molt per sobre d'altres ingredients, com ara el nacionalisme tradicional espanyol o la retòrica falangista. D'aquí deriva també la immensa pobresa de la pedagogia de l'època. És evident que l'autarquisme pedagògic no podia oferir alternatives als corrents i models europeus; difícilment eren reemplaçables un Decroly, o un Freinet pel P. Manjón, en definitiva, i per entendre'ns. Aquest vessant pedagògic, amb tot, és potser el menys treballat en la investigació, malgrat oferir pistes suficients per a futures recerques.

Una vegada més apareix, i es reafirma documentadament, la repressió a què va veure's sotmesa la llengua catalana, concretament en l'àmbit escolar. Amb algunes notes d'interès en relació amb la qüestió del monolingüisme i amb la ignorància del castellà a determinades zones de la demarcació (casos de Llanars i Sant Miquel de Campmajor). Però també en relació amb l'ús oficial del castellà a l'època de la Segona República i de la Guerra Civil, com documenten les Visites d'Inspecció i constata l'autor en una nota.

La publicació fa, també, un toc d'atenció sobre la destrucció de documents de l'època, a vegades per desídia, i altres cops per voluntat explícita d'anorrear els testimonis d'un passat proper. Aquest és un aspecte que cal tenir molt present a l'hora de valorar el llibre, l'enorme dificultat i desgavell dels fons documentals procedents del franquisme.

Una obra, en definitiva, que vol trencar la dinàmica de l'oblit, l'amnèsia col·lectiva, amb el propòsit de superar silencis còmplices, per aconseguir una acceptació crítica i conscient del nostre passat recent. Per això mateix, una obra útil i molt recomanable.

Joan Puigbert i Busquets

Memòria d'un gran pedagog

PUJOL i FABRELLAS, David,
El mestre Antoni Balmanya i Ros.
Ajuntament d'Espolla.
1992. 75 pp.

Aquest llibre recull la vida i l'obra d'Antoni Balmanya (1846-1915), mestre d'escola i nascut a la Bisbal d'Empordà, com el mateix David Pujol, que n'és l'autor. Balmanya, que va exercir el magisteri a Espolla durant més de quaranta anys, és una de les figures senyeres d'un ampli i profund moviment de renovació pedagògica, que va tenir lloc a Catalunya el primer terç d'aquest segle.

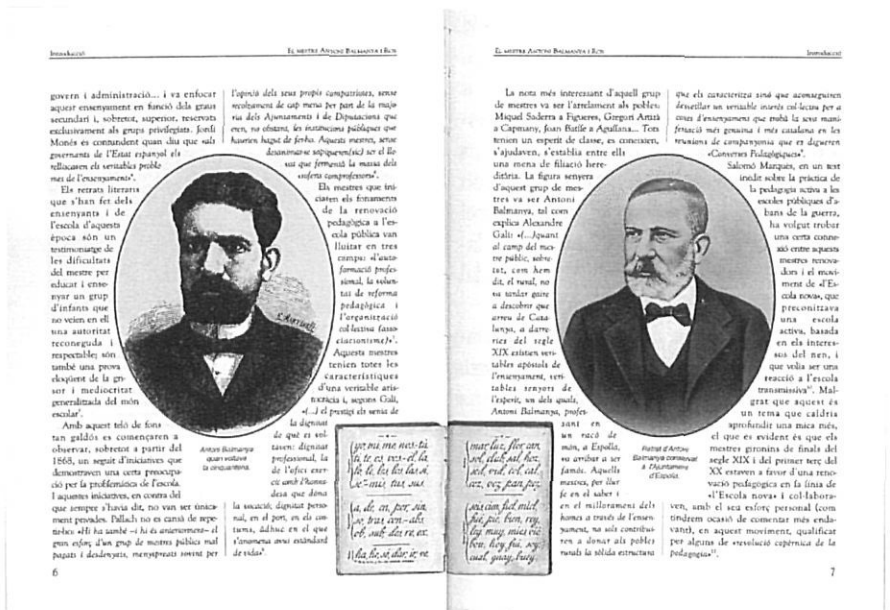
La vida se'n explica a través d'una documentada i rigorosa cronologia i d'un esbós biogràfic, on es fa palès el seu arrelament i la seva inserció en la vida quotidiana i cívica del poble d'Espolla. La seva obra s'analitza també en dues parts: la tasca escolar i la labor extraescolar.

L'escola del mestre Balmanya fou considerada modelica i la realització més emblemàtica i reconeguda n'era el Museu Escolar. David Pujol té l'encert d'incloure, en un annex, l'inventari que féu el mateix Balmanya en el moment de jubilar-se (1908). La seva simple lectura impressiona: més de 500 monedes diferents, minerals,

llavors, tipus de fusta del país, restes arqueològiques... algunes de les quals es conserven encara a l'escola del poble.

El 1881 va publicar un llibre de text titulat *Primer libro de lectura manuscrita para uso de las escuelas elementales y de párvulos*, del qual David Pujol n'ha comptat 33 edicions (la més recent datada l'any 1930). Llibre que l'autor d'aquesta monografia reproduïu, plana per plana, i en té 75: exactament les mateixes que el llibre que comentem. Aquesta «coincidència» posa de relleu la cura amb què s'ha editat i dissenyat: la presentació és magnífica i les més de 20 il·lustracions han estat seleccionades i reproduïdes amb gust i amb mà destra.

Pel que fa al treball extraescolar, Balmanya col·laborà de manera desinteressada amb l'Ajuntament, amb La Fraternal (Societat de Socors Mutus d'Espolla), que va fundar, amb el Sindicat Agrícola (l'actual Celler Cooperatiu) i amb l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC). Fruit de la seva curiositat científica fou el descobriment d'una necròpoli hallstàtica i de diversos monuments megalítics de l'Alt Empordà.

Com diu Salomó Marquès en la presentació, un dels elements importants del llibre de David Pujol el constitueixen els annexos. N'hi ha deu i en ells s'hi recullen, a part de l'inventari de l'escola, diverses cartes i articles de Balmanya; articles de mestres que parlen de Balmanya i dels seus mètodes d'ensenyament, després d'haver visitat l'escola; extractes de les visites d'inspecció; i algunes notes necrològiques amb motiu de la seva mort. El llibre es completa amb la relació de la bibliografia i dels fons documentals consultats i amb un índex onomàstic.

Un llibre oportú. Com escriu també Salomó Marquès, «a les portes d'una reforma educativa, aquesta biografia de Balmanya ha de ser un estímul per als educadors del final del segle XX; és el testimoni d'una persona que es va cultivar i que va tenir altres preocupacions i interessos intel·lectuals que els estrictament acadèmics». No és sobrer recordar, en aquesta línia, que el programa dels mestres renovadors gironins descansava sobre dos pilars igualment importants: una profunda renovació pedagògica i una lluita constant per la dignificació política i social de l'escola i dels mestres. Un programa d'una enorme potència i actualitat, quan sembla difícil de casar l'èmfasi reivindicatiu dels mestres sindicalistes amb l'aïllament, gairebé clandestí, dels mestres preocupats estrictament per la pedagogia. És arribada l'hora de refundar el Moviment de Mestres?

No hem de caure tampoc en la idealització d'aquests mestres del començament de segle. Ha plogut molt des de llavors i avui ja no ens creiem que l'escola pugui resoldre la majoria dels problemes socials. El pedagogisme ingenu condueix a un carreró sense sortida, en no tenir en compte, tal com ha demostrat per activa i per passiva la sociologia de l'educació, que els problemes de l'escola només es poden entendre i encarar adequadament si ens remetem al que passa fora de l'escola. Com tampoc no hem d'obviar que els valors que sustentaven l'acció de mestres com Balmanya eren estrictament els de la moral catòlica i ens remetem a un autoritarisme que no encaixa amb l'escola actual.

El llibre de David Pujol, malgrat la seva senzillesa, és especialment significatiu, ja que se situa en el camí necessari: el d'estudiar monogràficament les principals figures d'aquell moviment de renovació pedagògica, que el malaguanyat Josep Pallach, amb la seva tesi (publicada el 1978), va inscriure en la història de l'educació d'aquest país. Aquesta és una feina que caldrà fer i que haurà de ser impulsada des de la nova Facultat de Ciències de l'Educació de la UdG.

Xavier Besalú i Costa

Home de molts amics

RIBAS, Benet
El llibre de l'amistat
Edit. Pòrtic
Barcelona, 1992
288 pp.

Benet Ribas i Fugarolas, als seus vuitanta-cinc anys, i just poc després de rebre el Premi d'Actuació Cívica Catalana de la Fundació Jaume I, que confirma, alhora, la Creu de Sant Jordi que li oferí la Generalitat el 1987, acaba de treure a la llum un volum titulat: *El llibre de l'amistat*. Benet Ribas, Blanes i *Recull* són, pràcticament, tres sinònims. Cadascun d'ells, sense els altres dos, no s'entendria. I el llibre ho testimonia. Cada escrit és una manifestació de fe blanenca. Cada pàgina, de prop o de lluny, és una evocació de *Recull*. Cada dedicatòria és una sentida expressió del culte a l'amistat –d'aquí el títol del llibre– que Benet ha professat il·lusionadament al llarg de la seva vida i que, en faltar el receptor d'aquesta relació afectiva, es tradueix en un adéu sincer o en un emocionat record literari, emparat en la formació cristiana de l'escriptor. Dit això, hem de ser més explícits per tal de fer entenedor el nostre comentari: i és que gairebé la totalitat dels escrits que Benet aplega en aquest llibre són aquelles notes necrològiques sortides de l'ànima que ha anat publicant a *Recull*, la revista fundada el 1920 sota el mestratge

de Ruyra, Junceda i altres, i que ell ressuscità el 1949 i ha mantingut amb dignitat fins ara. Notes que no són mers formulismes, sinó homenatges sentits als que s'han avançat en el camí del Més enllà.

Per raó de l'edat, Benet ha anat acomiadant amics i companys de lluita i, en glossar la personalitat dels desapareguts, ha deixat petites biografies i breus estampes blanques, importants per entendre la fibra d'un poble que, com la majoria dels de la Costa Brava, ha sofert moltes transformacions i, com diu l'aforisme, moltes vegades, «a cada bugada ha perdut un llençol».

Josep Faulí, que prologa el llibre, ho subratlla: «Hi ha, en aquestes pàgines, molta història blanenca. Comptat i debatut, Benet Ribas esdevé notari de la vila molt més profund que no va poder ésser-ne el gran i estimat professional de la notaria que hi fou Maurí». Però l'autor de les paraules proemials també comenta: «Hi domina, lògicament, la gent de Blanes; però és un cosmos que s'obre generosament i agraïda a blanencs d'adopció i a amics i coneguts que en passar per Blanes o en apropar-se a la seva gent, hi han deixat la seva empremta i la seva solidaritat». I en recorda uns quants a tall d'exemple, triats dels setanta-cinc articles aplegats.

Encara, doncs, que el cos del llibre tingui un to elegíac –com també fa notar Faulí– el conjunt forma, implícitament, un compendi doctrinal perquè el que hi ha de comú entre els personatges recordats i el mateix autor és la seva mateixa concepció del poble, del país i de la fe. I sobre aquesta coincidència s'estructura, ben perdurable, l'amistat, l'amor germanívol. Amor, pàtria i fe, gairebé la consigna jocfloral, defineix un llibre que es llegeix amb gust i que retrata, alhora, el tarannà de l'autor. D'aquest industrial lletraferit que, amb la seva dedicació i el seu mecenatge, creava el 1964 els premis literaris *Recull*, ben coneguts arreu dels Països Catalans, i continua encara al peu del canó com a màxim responsable de la revista blanenca.

Joan Domènech i Moner

